

УДК 378.016:796.217

РОЗВИТОК ІНТЕРЕСУ В МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ-ВИКЛАДАЧІВ З АКВАФІТНЕСУ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК СУБ'ЄКТИВНА ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Й САМОРОЗВИТКУ

Світлана САЛЬНИКОВА

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

Анотація. У статті розглядаються умови розвитку інтересу в майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу в процесі фахової підготовки, що забезпечує ефективність формування компетентності та обумовлює результативність їх професійної діяльності та саморозвитку. Метою статті є здійснення аналізу наявних підходів до розвитку професійного інтересу в майбутніх викладачів із урахуванням фахових особливостей. За результатами вивчення виділяються чинники, які створюють соціальну ситуацію розвитку й обумовлюють успішну реалізацію інтересу в майбутніх фахівців з аквафітнесу, установлюється взаємозв'язок інтересу з мотивацією.

Ключові слова: тренер-викладач з аквафітнесу, професійна діяльність, професійна компетентність, інтерес, мотиви.

Постановка проблеми. Безповоротність соціальних наслідків помилкового вибору професії підвищує відповідальність особистості за своє професійне самовизначення. Разом із цим зберігається й відповідальність суспільства та держави за рівень професіоналізму, що формується в стінах ВНЗ, за розвиток свідомого інтересу до майбутньої діяльності в студентів, що базується на їхніх схильностях.

Одним із ключових питань підготовки фахівців сьогодні є зосередження особливої уваги на формуванні професійної компетентності, що насамперед залежить від правильного стимулювання пізнавального й особистісного інтересу в процесі навчання.

Професійна компетентність тренерів-викладачів з аквафітнесу – це сформоване ядро знань, навичок і умінь фундаментального і спеціального («профільного») характеру плюс сформоване творче мислення.

Оволодіння професією безпосередньо пов'язано з якістю освіти, що залежить своєю чергою від умов, в яких здійснюється навчальний процес. За останні десятиліття великої актуальності набуває проблема вивчення передумов ефективності майбутньої діяльності спеціалістів. Педагогічна підготовка, започаткована на основі комплексного розвитку професійного інтересу, здатна сформувати компетентність майбутнього тренера-викладача, а саме: спеціальні знання, уміння та навички, особистісні якості та прагнення, метою яких є розвиток індивідуальних здібностей, формування й удосконалення майстерності.

Аналіз попередніх досліджень. Результати багатьох досліджень вказують на те, що інтерес є центральним компонентом у структурі готовності людини до обраної діяльності й сприяє успішній адаптації молодих фахівців до нової соціальної ролі, що, на нашу думку, насамперед є передумовою до формування професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів з аквафітнесу [1, 4].

У низці досліджень установлено, що високий рівень розвитку знань, умінь і навичок далеко не завжди забезпечує соціально прийнятні результати діяльності. Ці компоненти є ефективними лише у взаємодії з особистісними складниками професійної готовності такими як мотиви, цілі й здібності [2, 6].

Мета статті: здійснити аналіз наявних підходів до розвитку професійного інтересу в майбутніх викладачів з аквафітнесу з урахуванням фахових особливостей.

Для вирішення поставленої мети ми використовували такі методи досліджень: аналіз наукової та методичної та спеціальної літератури, педагогічне спостереження.

Виклад основного матеріалу. Серед особливо значущих вимог до особистості педагога окремо постає спрямованість як стійка і взаємозв'язана система інтересів, що спонукає людину до подолання труднощів професійної діяльності та майстерного опанування нею [6].

Позитивні риси спрямованості особистості тренера (непохитний інтерес до занять із вихованцями, відчуття відповідальності за роботу тощо) розглядаються як міцні, базові передумови підвищення ефективності діяльності тренера, а відповідно і його компетентності. До ситуативних передумов належить ясне розуміння поточних завдань своєї діяльності й діяльності вихованців, а також сильні ситуативні мотиви, які спонукають до досягнення цілей.

Інтерес є психологічним чинником, який детермінує професійне самовизначення майбутнього тренера-викладача з аквафітнесу, визначає активну життєву позицію студента при виборі професії й, отже, участі в ній. Діяльність, за наявності до неї інтересу з боку студента, має активніший і більш самостійний характер, перебігає більш полегшено і продуктивно порівняно зі звичайними умовами.

Як слушно зауважує Н.В. Кузьміна [5], особистісна спрямованість є одним із найважливіших суб'єктивних чинників досягнення найвищого рівня майстерності в професійно-педагогічній діяльності, яка характеризується інтересами, схильностями, переконаннями, ідеалами, що відображають світогляд людини.

Традиційні підходи до викладання дисциплін у ВНЗ не роблять істотного впливу на формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення студентів до майбутньої діяльності, що стає певною перешкодою у формуванні професійної компетентності. Серед тих, хто навчається у фізкультурно-педагогічних закладах, лише половина має стійкий інтерес, у 15–20 % він практично відсутній [1]. При цьому не спостерігається істотних змін у змісті пізнавальних інтересів майбутніх фахівців упродовж усього періоду навчання. Це призводить до чималого відсотка їх відсіву, крім того, частина випускників, отримавши диплом про вищу освіту, зраджує своєму вибору.

Інтерес до різних видів професійної діяльності ми розглядаємо як зацікавленість родом занять, якій віддається перевага; як індивідуально-психологічне явище, що в поєднанні з уміннями й навичками виступає об'єднуючим початком творчого ставлення до діяльності; як частку спрямованості, яка в поєднанні зі схильністю визначає покликання людини до конкретної професії.

У світлі психологічної теорії діяльності інтерес виступає як структурний елемент спрямованості, яка спонукає суб'єкта займатися конкретною професією. З одного боку, він є передумовою до здійснення діяльності, з другого боку – результатом її дії на суб'єкт, спрямованістю, що сформувалася.

Г.Д. Бабушкін [1] визначає інтерес як складну особистісну освіту, що виникла в процесі професійного самовизначення, і мотивоване суб'єктивне ставлення до конкретної діяльності, яке усвідомлене самою особою. Взаємозв'язок між інтересом і діяльністю виявляється не лише в напрямку "інтерес – діяльність", але і в напрямку "діяльність – інтерес".

Задоволення людини результатами власної діяльності є найважливішою умовою посилення інтересу до неї, а радість, яку отримує людина в процесі діяльності, підвищує стійкість інтересу.

У професійному інтересі виділяються соціально-психологічна і психофізіологічна основи. Цей розподіл здійснюється з урахуванням впливу чинників соціального середовища й природних властивостей особистості на виникнення й функціонування інтересу. Його соціально-психологічну основу становить усвідомлене ставлення особистості до обраної професії, що виникає як результат дії соціального середовища (діяльність, якою займається індивід та особа, що її представляє, а також друзі, педагоги, батьки, друковані видання і т.д.) на особу. Психофізіологічну основу інтересу становлять властивості темпераменту, які визначають схильність людини до професійної діяльності з певним вмістом [3].

Погоджуючись з Г. Д. Бабушкіним, ми вважаємо, що виникнення професійного інтересу передбачає як наявність необхідних зовнішніх умов (соціального середовища), так і необхідних внутрішніх передумов (властивостей особистості). Істотну роль у виникненні інтересу відіграють такі соціальні чинники: спілкування, соціальне походження людей, що оточують суб'єкта. Одним з найбільш значущих факторів, які впливають на виникнення інтересу до професії тренера-викладача, виступає залучення людини до спортивної та фізично-оздоровчої

діяльності. За даними анкетного опитування, майже всі (98 %) тренери вказують на істотний вплив інтересу до спорту при їх професійному самовизначенні. З другого боку, установлено, що в період навчання у фізкультурному ВНЗ надмірно виражене прагнення до підвищення спортивної майстерності може виступати в ролі рухової сили, яка стимулює включення студентів у фахову самоосвіту [1].

Так, ті самі соціальні чинники й передусім професійна діяльність, які відображені в свідомості людей, не у всіх викликають однаковий ефект. Людина є як об'єктом дії, так і суб'єктом своєї діяльності та поведінки. Тому далеко не завжди одна соціальна ситуація призводить до виникнення в суб'єкта відповідного інтересу. Багато школярів, які займаються спортом, обирають професію юриста, економіста, інженера, лікаря тощо.

Н. С. Лейтес писав із цього приводу: "Не всяка діяльність може залучати до себе людину, а лише та, яка зустрічає внутрішній відгук" [7]. Цим відтунням і є схильність до відповідної діяльності, сформована в людини в процесі соціального досвіду ще до того як він починає опановувати вибрану професію.

Проте, пізнавальний і особистісний професійні інтереси є передумовою та необхідною умовою для подальшого розвитку здібностей, що відіграють важливу роль в опануванні майбутньої професії.

С.Л. Рубінштейн [9] відзначає, що "наявність інтересу до певної сфері діяльності спонукає до розвитку здібностей у відповідному напрямку, а наявність певних здатностей, обумовлюючи плідну роботу, стимулює інтерес до неї". Погоджуючись з автором, ми допускаємо можливість протиріччя між інтересом, схильністю і здібностями, причому це буває в тих випадках, коли останні мають слабо виражений характер.

Співвідношення впливу природженого і придбаного проявлення інтересу змінюється в міру його розвитку в бік підвищення значущості соціальних чинників. Якщо схильність до педагогічної діяльності і відповідні здібності починають формуватися ще в шкільні роки, це створює найбільш сприятливі умови для виникнення й подальшого становлення професійного інтересу в студентів.

Психологічні механізми розвитку професійного інтересу як особистісної освіти розкривають дослідники на основі розроблених у психології понять "провідна діяльність" і "соціальна ситуація розвитку". Перше, введене А.Н. Леонтьєвим, трактується як відповідність кожному віковому періоду певного виду діяльності, що робить вплив на розвиток і формування всіх рис особистості і її пізнавальних можливостей, характерних для цього періоду[8]. Провідною діяльністю студентів є навчання. Для студентів, що займаються аквафітнесом, до нього додається спортивно-рухова діяльність, яка робить істотний вплив на їх професійне самовизначення. Друге поняття можна розглядати як особливе поєднання внутрішніх процесів і зовнішніх умов, що є типовими для кожного вікового етапу та обумовлюють динаміку психічного розвитку впродовж відповідного вікового періоду, а також нові якісні своєрідні психологічні новоутворення. Одним із таких елементів, які виникають і формуються в процесі занять аквафітнесом, є "професійний інтерес".

Г.Л. Драндров відзначає, що психологічний зміст професійного інтересу тренера має свою структуру та містить низку мотивів, які є його основою. Мотиви *зовнішнього самоствердження* у формі спонукання до досягнення успіху стимулюють тренера-викладача до професійної діяльності заради підвищення соціального статусу через досягнення високих результатів своїх вихованців. Вони є зовнішніми стосовно цього виду діяльності, оскільки можуть бути реалізовані і поза нею іншими способами.

До відносно внутрішніх мотивів належать любов до вихованців й інтерес до обраного виду діяльності. Перший визначає вибір тренером-викладачем конкретних об'єктів своєї професійної діяльності. Другий – вибір вмісту діяльності, який виступає основою підготовки. Обидва мотиви є відносно внутрішніми, оскільки їх безпосереднім предметом виступає не сама професійна діяльність та її результати, а лише окремі її сторони, такі як об'єкт (вихованці) і вміст (вид діяльності). При цьому їх треба відрізняти один від одного: можна дуже любити дітей, глибоко симпатизувати юнацтву, поважати людей зрілого віку і водночас бути не

схильним до педагогічної діяльності; можна, навпаки, нічого не мати власне проти цієї діяльності, віддавати їй перевагу, але не мати ані найменшої прихильності до вихованців. Лише об'єднання справжньої любові до учнів і до педагогічної професії забезпечує професіоналізм педагога [4].

Професійні *результативні* мотиви спонукають і орієнтують тренера-викладача на досягнення високих результатів підготовки. Професійні *процесуальні* мотиви спрямовують його діяльність безпосередньою емоційною привабливістю самого процесу підготовки. Мотиви *особистісної самореалізації* спонукають і спрямовують активність студентів на повне розкриття й подальший розвиток своїх творчих можливостей у сфері професійної діяльності тренера-викладача. Ці три мотиви можуть бути реалізовані лише через здійснення професійної діяльності тренера і тому є внутрішніми стосовно неї.

Домінантне значення в мотиваційній структурі інтересу до діяльності тренера-викладача мають професійні мотиви. Вони виконують системоутворюючу роль стосовно цілісної структури і визначають особливості функціонування й розвитку кожного з мотивів професійної діяльності.

Виникнення й розвиток мотивів, які спонукають спрямовують до професійної діяльності тренера-викладача, здійснюється за механізмом зрушення "мотиву на мету".

На виникнення, становлення й формування професійного інтересу роблять істотний вплив, з одного боку, природно-обумовлені схильності та здібності, з другого – провідна діяльність і низка зовнішніх чинників, які утворюють соціальну ситуацію розвитку.

Взаємодія внутрішніх і зовнішніх чинників здійснюється через залучення студентів до різних видів діяльності. Провідним її видом виступає навчальний процес, який містить у собі елементи майбутньої професійної діяльності. Остання повинна призводити до емоційного переживання відчуття задоволення від процесу й кінцевих результатів, сприяти усвідомленню й розумінню особистісної і соціальної значущості обраної професії.

Таким чином, беручи до уваги досвід попередніх дослідників та маючи досвід власних спостережень, ми наголошуємо, що психологічний зміст професійного інтересу тренера-викладача з аквафітнесу містить такі мотиви: зовнішнє самоствердження, відносно внутрішні, професійні (результативні і процесуальні) і мотиви особистісної самореалізації (рис. 1).

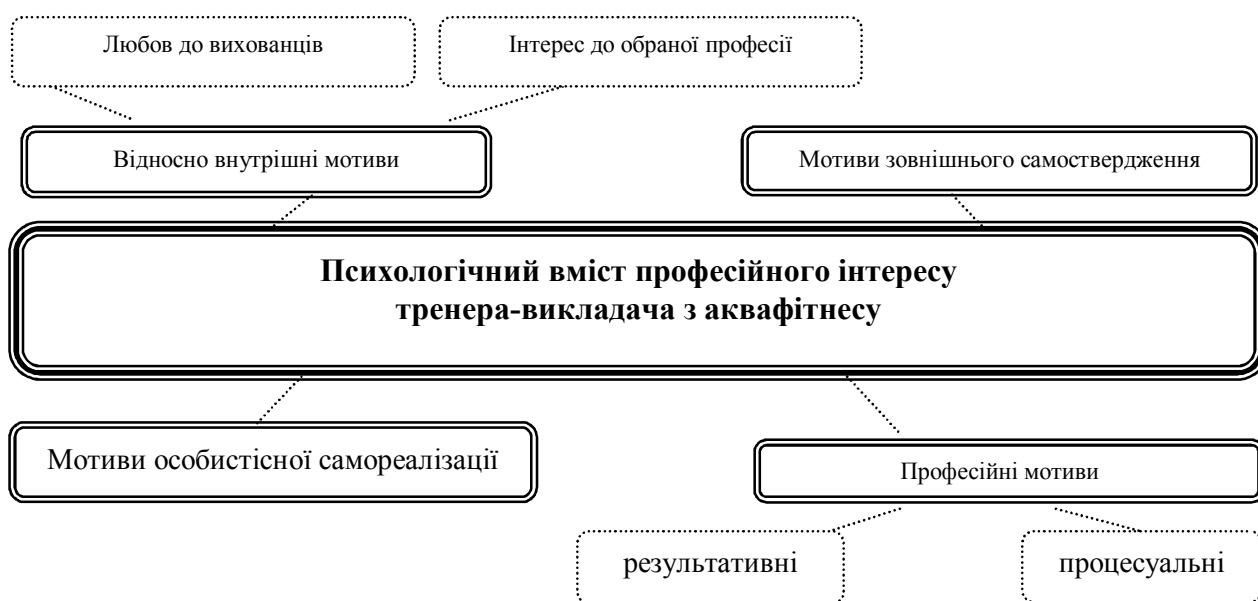

Рис. 1. Мотиваційна структура професійного інтересу до діяльності тренера-викладача з аквафітнесу

Висновок. На основі аналізу наявних підходів до становлення та формування професійного інтересу в майбутніх педагогів із урахуванням фахових особливостей тренерів-викла-

дачів з аквафітнесу, ми можемо виділити низки суб'єктивних і об'єктивних чинників, що створюють соціальну ситуацію розвитку й обумовлюють завдяки цьому успішну його реалізацію у студентів педагогічних ВНЗ.

До суб'єктивних чинників можна зарахувати такі: розуміння й усвідомлення соціальної значущості своєї професії, знання про її особливості, прийняття цінностей, наявність сформованого ідеалу, позитивні емоційні переживання, що викликаються трудовою діяльністю і спілкуванням з викладачем, озброєння, опанування трудових операцій, засвоєння навичок поведінки, які відповідають вимогам, що висуває професія до особистості сучасного фахівця.

До об'єктивних чинників належать такі: професійна спрямованість і високий науково-теоретичний рівень викладання педагогічних дисциплін, залучення студентів до діяльності з елементами праці, що передбачає виникнення, постановку й вирішення професійних проблем, уміла організація практики, будування занять за схемою поступового ускладнення, організація самостійного поглибленого вивчення професії, активізація самопізнання і прагнення до спроби сил в обраній галузі, організація самовиховання і самоосвіти, наявність елементів новизни, творчості і різноманітності в навчальному матеріалі, висока суспільна і виробнича цінність результатів професійної діяльності.

Крім того, аналізуючи мотиваційну структуру професійного інтересу до діяльності тренера-викладача з аквафітнесу, ми переконалися, що зміст і рівень розвитку мотивів, а також особливості їх взаємодії обумовлюють глибину та стійкість інтересу до професійної діяльності тренера.

Список літератури

1. *Бабушкин Г. Д.* Формирование профессионального интереса к деятельности тренера : дис. ... д-ра пед. наук / Г. Д. Бабушкин. – Омск, 1994. – 389 с.
2. *Беспалько В. П.* Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
3. Тесты в спортивной практике / Х. Бубе, Г. Фек, Х. Штюблер, Ф. Трогш; под общ. ред. В. П. Филина. – М. : Физкультура и спорт, 1968. – 239 с.
4. *Драндров Г. Л.* Формирование готовности студентов факультетов физической культуры к творческому обучению двигательным действиям: дис. ... д-ра пед. наук / Г. Л. Драндров. – Омск, 2002. – 464 с.
5. *Кузьмина Н. В.* Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1990. – 119 с.
6. *Кузьмичева Е. В.* Формирование профессиональных умений у студентов ИФК на основе решения проблемно-педагогических ситуаций: (на примере волейбола): дис. ... канд. пед. наук / Е. В. Кузьмичева. – М. : 1999. – 130 с.
7. *Лейтес Н. С.* Об изучении проблемы склонностей в русле идей Б. М. Теплова / Н. С. Лейтес // Вопросы психологии. – 1976. – №5. – С. 45 – 63.
8. *Леонтьев А. Н.* Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
9. *Рубинштейн С. Л.* Основы общей психологии : 2 т. / С. Л. Рубинштейн. – М., 1989. – Т. 1 – 536 с.

РАЗВИТИЕ ИНТЕРЕСА У БУДУЩИХ ТРЕНЕРОВ-ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПО АКВАФИТНЕССУ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ, КАК СУБЪЕКТИВНАЯ ПРЕДПОСЫЛКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ И САМОРАЗВИТИЯ

Светлана САЛЬНИКОВА

Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского

Аннотация. В статье рассматриваются условия развития интереса у будущих тренеров-преподавателей по аквафитнесу в процессе профессиональной подготовки, что обеспечивает эффективность формирования компе-

тентности и обусловливает результативность их деятельности и саморазвития. Целью статьи является проведение анализа существующих подходов к развитию интереса у будущих преподавателей с учетом профессиональных особенностей. По результатам изучения выделяются факторы, которые создают социальную ситуацию развития и обуславливают успешную реализацию интереса у будущих специалистов по аквафитнесу, устанавливается взаимосвязь интереса с мотивацией.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, интерес, тренер-преподаватель по аквафитнесу, профессиональная деятельность, мотивы.

**PROSPECTIVE AQUA FITNESS INSTRUCTORS' INTEREST DEVELOPMENT
IN THE TRAINING PROCESS AS A SUBJECTIVE CONDITION
FOR THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY AND SELF-CULTIVATION EFFECTIVENESS**

Svitlana SALNIKOVA

Vinnytsia State Pedagogical University named after Mikhaylo Kotsyubynskyi

Abstract. The article deals with interest of development conditions in the professional training process of prospective aqua fitness trainers-instructors as a basis for their competence formation as well as professional activity and self-cultivation effectiveness. Under analysis approaches to interest development with regard to instructors' professional features. Are the given as a result, factors of the mentioned specialists' social development conditions and successful interest realization are singled out and interrelation between interest and motivation is determined.

Key words: professional competence, interest, aqua fitness trainer-instructor, professional activity, motives.